

**ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН
ТӨСЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ
ЗАРДЛЫН ТООЦОО**

УЛААНБААТАР ХОТ
2023 ОН

АГУУЛГА

Нэг.Ерөнхий үндэслэл

Хоёр. Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх зардлын тооцоо

2.1.иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох

Гурав. Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдэд үүсэх зардлын тооцоо

3.1.хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох

Дөрөв. Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар төрийн байгууллагад үүсэх зардлын тооцоо

4.1.төрийн байгууллагад шинээр нэмэгдэж байгаа болон өргөжиж байгаа чиг үүргийг тогтоох

4.2.уг чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөцийг тодорхойлох

4.3.гарах зардлыг тооцох

4.4.зардлыг нэгтгэн тооцох

4.5.хувилбарыг нягталж зардлыг бууруулах боломжийг эрэлхийлэх

ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

НЭГ.ЕРӨНХИЙ ҮНДЭСЛЭЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн¹ 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно” гэж заасны дагуу Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ыг баримтлан зардлын тооцоог гаргав.

Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар уг хуулийг хэрэгжүүлэх иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад үүсэх зардал, ачааллыг тооцож, үүнийг хялбарчлах, бууруулах талаар санал боловсруулахад энэхүү тайлан чиглэгдэх болно.

Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар зардал үүсгэгч этгээд болох иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад тодорхой үүрэг бий болгосон, түүнийг хэрэгжүүлэхэд мөнгөн зардал бий болохоор тусгагдсан эсэхийг шалгана.

Хуулийн төслийн зардлыг тооцохдоо бодит статистик болон хугацааг шууд ашиглах боломжгүй тохиолдолд аргачлалын 2.5.2, 4.4.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэн адил төстэй ажил, үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж, баримжаалах авах зэргээр хугацаа, тохиолдлын тоо зэргийг тогтооно.

ХОЁР. ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСӨЛ БАТЛАГДСАНААР ИРГЭНД ҮҮСЭХ ЗАРДАЛ

Хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх зардлыг тооцоолохдоо дараах дарааллыг баримтална. Үүнд:

- иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох
- цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох
- тоон үзүүлэлтийг тооцох
- нийт дүнг тооцож гаргах
- хялбарчлах боломжийг шалгах

2.1.Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох

¹ “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2015 оны 7 дугаар сарын 03-ны өдрийн 25 дугаарт нийтлэгдсэн

Энэ үе шатанд Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгагдсан иргэний гүйцэтгэх үүргийг болон түүний мэдээллийн агуулгыг нэг бүрчлэн тодорхойлж, иргэнд үүсэх зардлын зөвхөн цаг хугацааны ачааллаар тооцдог болохыг дурдах нь зүйтэй болно.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд² “Агаарын хөлгийн бүртгэл болон агаарын тээвэрлэгчийн гэрчилгээ эзэмшихтэй холбоотой харилцааг хуулиар зохицуулаагүй тул олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын загвар хуульд заасны дагуу агаарын тээврийн гэрчилгээ эзэмших, агаарын хөлгийг бүртгүүлэхэд Монгол Улсын иргэн, хууль ёсоор оршин суугч иргэн, хуулийн этгээдэд тавих шаардлагыг нарийвчлан тусгах”-аар заасан байна.

Хуулийн төсөлд иргэний гүйцэтгэх үүргийг тусгасан дараах зохицуулалт байна гэж үзлээ.

Д/д	Хуулийн төслийн заалт	Зохицуулалт
1	17.2.	<i>Хувь хүн, хуулийн этгээд өөрийн өмчлөл, эсхүл эзэмшилд байгаа, бусад улсад бүртгэлгүй агаарын хөлгийг иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу Монгол Улсад бүртгүүлнэ.</i>
2	24.1.	<i>Багийн гишүүдээс өгсөн зааварчилгааг зорчигч нислэгийн туршид дагаж мөрдөх үүрэгтэй</i>
3	27.3.	<i>Хувь хүн, хуулийн этгээд нь аюул тулгарсан агаарын хөлгийн талаар холбогдох байгууллагад нэн даруй мэдээлэх, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг хамгаалах, эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй шаардлагатай тусламж үзүүлэх үүрэгтэй.</i>

Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2.-т “Хувь хүн, хуулийн этгээд өөрийн өмчлөл, эсхүл эзэмшилд байгаа, бусад улсад бүртгэлгүй агаарын хөлгийг иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу Монгол Улсад бүртгүүлнэ.” гэж заасан нь аргачлалын³ дагуу иргэнд үүрэг хүлээлгэсэн агуулга бүхий заалт мөн боловч энэ нь хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөж буй Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1. дэх заалтаар зохицуулж байгаа харилцаа байх бөгөөд уг асуудлыг хуулийн төсөлд өөрөөр нарийвчилж тодорхой тусгаагүй байна.

Хуулийн төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.-т “Багийн гишүүдээс өгсөн зааварчилгааг зорчигч нислэгийн туршид дагаж мөрдөх үүрэгтэй.” гэж заасан нь аргачлалын⁴ дагуу иргэнд үүрэг хүлээлгэсэн агуулга бүхий заалт мөн боловч энэ нь хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөж буй Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1. дэх заалтаар зохицуулж байгаа харилцаа байх бөгөөд уг асуудлыг хуулийн төсөлд өөрөөр нарийвчилж тодорхой тусгаагүй байна.

Хуулийн төслийн 27 дугаар зүйлийн 27.3.-т “Хувь хүн, хуулийн этгээд нь аюул тулгарсан агаарын хөлгийн талаар холбогдох байгууллагад нэн даруй мэдээлэх, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг хамгаалах, эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй

² Зам тээврийн хөгжлийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд нарын хамтран баталсан Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлал.

³ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”

⁴ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”

шаардлагатай тусламж үзүүлэх үүрэгтэй.” гэж заасан нь аргачлалын⁵ дагуу иргэнд үүрэг хүлээлгэсэн агуулга бүхий заалт мөн боловч энэ нь хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөж буй Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2. дох заалтаар зохицуулж байгаа харилцаа байх бөгөөд уг асуудлыг хуулийн төсөлд өөрөөр нарийвчилж тодорхой тусгаагүй байна.

Өөрөөр хэлбэл үзэл баримтлалд тусгасан дээрх хэрэгцээ, шаардлагыг хуулийн төсөлд шинээр болон нарийвчилсан байдлаар тусгаагүй, бүртгэх үйл ажиллагааг Иргэний нисэхийн дүрмээр⁶ зохицуулахаар заасан байх тул иргэнд үүсэх цаг хугацааны ачаалал болон мөнгөн зардал буй болгосон зохицуулалт байхгүй байна. Иймд тусгайлан зардал тооцох хэрэгцээ шаардлагагүй байна.

ГУРАВ. ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА БАТЛАГДСАНААР ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Энэ хэсэгт тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдийн эрхлэх үйл ажиллагаатай холбоотой гүйцэтгэх үүргийн улмаас үүсэх зардлыг мөнгөн дүнгээр тооцоолон гаргана.

Ийнхүү үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын дөрөвдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараах үе шаттайгаар тооцоолно.

Үүнд:

- хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох
- тоон үзүүлэлтийг тооцох
- нийт зардлын дүнг тооцож гаргах
- хялбарчлах боломжийг шалгах
- нэмэлт зардлыг тооцох

3.1.Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох:

Хуулийн төслийн хүрээнд хуулийн этгээдэд ямар үүргийг шинээр бий болгож байгааг тодорхойлж уг үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай баримт бичгийн агуулгыг тодорхойлсны үндсэн дээр зардлын тооцоог хийх болно.

Засгийн газрын 2019 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 2.2-т “Хуулийн этгээдийн хувьд хууль тогтоомжид заасан үүргийг гүйцэтгэхтэй холбогдуулан гарах **мөнгөн зардлыг** тооцно” гэж заасан.

Иргэнд үүсэх зардал нь цаг хугацааны ачааллаар, хуулийн этгээдэд тооцох зардал нь мөнгөн зардлаар тооцдогоороо ялгаатай юм.

Хэдийгээр хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн зохицуулалтууд тусгагдсан боловч эдгээр нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Иргэний нисэхийн тухай хууль болон тус хуулиар эрх олгогдсоны дагуу Сайдын тушаалаар батлагдан мөрдөгдөж байгаа Иргэний нисэхийн дүрмээр зохицуулагдаж байгаа харилцаа байна.

---

⁵ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”

⁶ Зам тээврийн сайдын

Өөрөөр хэлбэл дээрх зохицуулалтууд нь зардал шинээр үүсгэх зохицуулалт биш хууль болон эрх бүхий этгээдийн шийдвэрийн дагуу хэрэгжиж байгаа, практикт хэвшсэн зохицуулалт байна.

Тухайлбал, эдгээрийг дараах байдлаар *Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Иргэний нисэхийн тухай хууль, Иргэний нисэхийн дүрэмд хэрхэн туссан талаар/ харуулбал:*

Д/д	Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Иргэний нисэхийн тухай хууль, ИНД
1	17.2.Хувь хүн, <u>хуулийн этгээд</u> өөрийн өмчлөл, эсхүл эзэмшилд байгаа, бусад улсад бүртгэлгүй агаарын хөлгийг иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу Монгол Улсад бүртгүүлнэ.	16.1.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь өөрийн өмчлөлд байгаа иргэний агаарын хөлгийг гадаад улсад бүртгүүлээгүй бол Монгол Улсын бүртгэлд бүртгүүлж үндэсний таних тэмдэг, бүртгэлийн гэрчилгээ авна.
2	18.1.Монгол Улсад төрийн захиргааны байгууллагаас олгосон, эсхүл хүлээн зөвшөөрсөн маягийн гэрчилгээтэй агаарын хөлгийг нислэгийн үйл ажиллагаанд ашиглана.	15.2.Гадаад улсад үйлдвэрлэгдсэн агаарын хөлөг /маяг/-ийг иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдолд уг агаарын хөлгийг Монгол Улсад иргэний нислэг үйлдэх зорилгоор ашиглахыг зөвшөөрнө. 23.1.3.нислэг үйлдэх агаарын хөлөг нь агаарын хөлгийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ, хөлгийн дотоод бүртгэл, радио станцыг ашиглах зөвшөөрөл зэрэг баримт бичгийг бүрдүүлсэн байх. 39 ^э .1.Иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь Монгол Улсад бүртгэлтэй иргэний агаарын хөлөгт нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгоно. Гэрчилгээнд тухайн агаарын хөлгийн ашиглалтын төрөл, гэрчилгээний хугацаа болон аюулгүй ажиллагаанд шаардлагатай бусад нөхцөл, хязгаарлалт, мэдээлэл зэргийг тусгана.
3	20.1.Дарга энэ хууль болон холбогдох иргэний нисэхийн дүрмийн шаардлага хангасан Монгол Улсын хуулийн этгээдэд агаарын тээвэрлэгчийн гэрчилгээг олгоно.	39 ^э .1.Энэ хуулийн 13.1.1-д заасан агаарын хөлгөөр арилжааны нислэгийн үйл ажиллагаа эрхлэх аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ хууль болон холбогдох дүрэм, журмын шаардлагыг хангасан тохиолдолд иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага агаарын тээвэрлэгчийн гэрчилгээ олгоно.
4	20.2.Томилогдсон гадаадын агаарын тээвэрлэгч энэ хууль болон иргэний нисэхийн дүрмийн шаардлагыг хангасан нөхцөлд түүнд гадаадын агаарын тээвэрлэгчийн Монгол Улсын гэрчилгээ олгож болно.	ИНД 129 Гадаадын агаарын тээвэрлэгчийн гэрчилгээжүүлэлт
5	21.1.1.нислэгийн үйл ажиллагааг олгосон гэрчилгээ болон түүний үйл ажиллагааны тодорхойлолтод заасан эрх, хязгаарлалтын хүрээнд гүйцэтгэх.	ИНД 119 Агаарын тээвэрлэгчийн гэрчилгээжүүлэлт
6	21.1.2. агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчийн нислэгийн үйл ажиллагааны болон нислэгт тэнцэх чадварын шаардлагыг хангасан заавар, журам боловсруулж, мөрдөх, холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн үйлчилгээ үзүүлэх.	39 ^э .1.Агаарын тээвэрлэгч нь нислэгийн үйл ажиллагааны болон агаарын хөлгийн нислэгт тэнцэх чадварын шаардлагад нийцсэн заавар, журам боловсруулж мөрдөх, холбогдох дүрэм, журмын дагуу нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн, найдвартай үйлчилгээ үзүүлэх үүрэгтэй.
7	22.1.Агаарын хөлгөөр үйл ажиллагаа эрхлэгч нь нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор тухайн нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэхэд шаардлагатай үнэмлэх,	ИНД 61 Нисгээгчийн үнэмлэх зэрэглэл

	<i>гэрчилгээ бүхий нисгээгчийг агаарын хөлгийн даргаар томилно.</i>	
8	<i>22.2.Агаарын хөлгийн дарга нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг хамгаалах зорилгоор нисгэх багийн гишүүд болон зорчигчид шаардлага тавьж, биелэлтийг хангуулах бөгөөд нислэгийн үйл ажиллагаатай холбоотой эцсийн шийдвэрийг гаргана.</i>	18.2.3.нислэгийн аюулгүй байдалд илт аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор нислэгийн төлөвлөгөө болон нислэгийн удирдагчийн өгснөөс өөр шийдвэр гаргах
9	<i>22.3.Агаарын хөлгийн дарга иргэний нисэхийн дүрэмд зааснаас өөр шийдвэрийг дараах онцгой нөхцөлд гаргах эрхтэй: 22.3.1.хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөнд аюул тулгарсан бол; 22.3.2.өөрөөр шийдвэрлэх боломжгүй онцгой нөхцөлийг зохицуулах шаардлагатай бол.</i>	18.2.2.агаарын хөлгийг хөөргөх, буулгах, нислэг үйлдэх, нислэгийг үргэлжлүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлгийн аргагүйдсэн буулт хийх талаар эцсийн шийдвэр гаргах 18.2.3.нислэгийн аюулгүй байдалд илт аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор нислэгийн төлөвлөгөө болон нислэгийн удирдагчийн өгснөөс өөр шийдвэр гаргах
10	<i>22.4.Агаарын хөлгийн дарга Нислэгийн аюулгүй байдалд илт аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор нислэгийн төлөвлөгөө болон нислэгийн хөдөлгөөний удирдагчийн өгснөөс өөр шийдвэр гаргаж болно.</i>	18.2.3.нислэгийн аюулгүй байдалд илт аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор нислэгийн төлөвлөгөө болон нислэгийн удирдагчийн өгснөөс өөр шийдвэр гаргах
11	<i>22.5.Агаарын хөлгийн дарга хүний амь нас, эд хөрөнгийг хамгаалах зорилгоор эмнэлгийн болон бусад яаралтай тусламж хүргэх нислэгийг энэ хууль болон иргэний нисэхийн дүрмийг зөрчин гүйцэтгэж болно.</i>	18.2.1.агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн аюулгүй байдлыг хангах; 18.2.3.нислэгийн аюулгүй байдалд илт аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор нислэгийн төлөвлөгөө болон нислэгийн удирдагчийн өгснөөс өөр шийдвэр гаргах
12	<i>24.2.Багийн гишүүн нислэгийн үед аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй үйлдэл гаргасан, гаргахыг завдсан зорчигчийг аюулгүй болгох арга хэмжээ авна.</i>	
13	<i>24.4.Агаарын тээвэрлэгч нислэгийн аюулгүй байдалд эрсдэл учруулахуйц дэг журам зөрчсөн, зөрчиж байсан зорчигчийг тээвэрлэхээс татгалзаж болно.</i>	
14	<i>27.3.Хувь хүн, хуулийн этгээд нь аюул тулгарсан агаарын хөлгийн талаар холбогдох байгууллагад нэн даруй мэдээлэх, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг хамгаалах, эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй шаардлагатай тусламж үзүүлэх үүрэгтэй.</i>	29.2.Нутгийн захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээ сэлтийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдээлэх, хүмүүсийн амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.
15	<i>28.1.Агаарын тээвэрлэгч зорчигчийн амь нас, эрүүл мэнд, ачаа, тээш, шуудан, эд хөрөнгөнд учрах хохирлыг барагдуулах хариуцлагын даатгалтай байна.</i>	38.1.Агаарын тээвэрлэгч нь агаарын хөлгөөр зорчигчийн амь нас, эрүүл мэнд болон гуравдагч этгээдэд учруулсан хохирол, түүнчлэн зорчигчийн ачаа, тээш, шуудан алдагдах, дутах буюу гэмтсэн тохиолдолд нөхөн олговор олгох зориулалттай хариуцлагын даатгалд даатгуулна
16	<i>28.2.Агаарын тээвэрлэгч албан үүргээ гүйцэтгэж байгаа багийн гишүүдийн амь нас, эрүүл мэндийг заавал даатгуулна.</i>	37.1.Иргэний агаарын хөлгийн багийн гишүүдийг албан үүргээ гүйцэтгэж байгаа үед тэдний амь нас, эрүүл мэндийг тэдгээрийг ажиллуулагч аж ахуйн нэгж, байгууллага даатгуулах үүрэгтэй.
17	<i>28.3.Монгол Улсын агаарын зайд нислэг үйлдэх агаарын хөлөг гуравдагч этгээдэд учрах</i>	38.1.Агаарын тээвэрлэгч нь агаарын хөлгөөр зорчигчийн амь нас, эрүүл мэнд болон

	хохирлыг хариуцах баталгаа бүхий даатгалтай байна.	гуравдагч этгээдэд учруулсан хохирол, түүнчлэн зорчигчийн ачаа, тээш, шуудан алдагдах, дутах буюу гэмтсэн тохиолдолд нөхөн олговор олгох зориулалттай хариуцлагын даатгалд даатгуулна. 30.2.Монгол Улсын агаарын зайд нислэг үйлдэх гадаад улсын агаарын хөлөг нь гуравдагч этгээдэд учирч болзошгүй хохирлыг хариуцах баталгаа бүхий даатгалтай байна.
18	30.1.Агаарын хөлөг нь Монгол Улсын агаарын зайг тогтоосон орох, гарах цэгээр нэвтэрч, нислэг үйлдэнэ.	30.1.Монгол Улсын болон гадаад улсын агаарын хөлөг нь иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын зөвшөөрлийн үндсэн дээр олон улсын нислэг үйлдэнэ.
19	32.1.Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу аэродром байгуулна.	19.1.Аэродром байгуулах, ашиглах, үйл ажиллагааг нь зогсоох, түүнчлэн улсын бүртгэлд бүртгэх, гэрчилгээ олгох, бүртгэлээс хасах, түр аэродром ашиглах журмыг Иргэний нисэхийн багц дүрмээр зохицуулна.
20	43.1.Суудлын багтаамж нь 30 буюу түүнээс дээш зорчигчтой, хуваарьт агаарын тээврийн үйл ажиллагаанд ашигладаг аэродром нь энэ хууль болон иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу гэрчилгээжсэн байна	19.1.Аэродром байгуулах, ашиглах, үйл ажиллагааг нь зогсоох, түүнчлэн улсын бүртгэлд бүртгэх, гэрчилгээ олгох, бүртгэлээс хасах, түр аэродром ашиглах журмыг Иргэний нисэхийн багц дүрмээр зохицуулна. 19.2.Улсын бүртгэлд бүртгүүлэхгүйгээр тогтмол үйл ажиллагаатай аэродром ашиглахыг хориглоно
21	32.2.Агаарын тээврийн үйл ажиллагаанд тогтмол ашиглагдах аэродром нь иргэний нисэхийн дүрмийн дагуу гэрчилгээжсэн байна.	19.1.Аэродром байгуулах, ашиглах, үйл ажиллагааг нь зогсоох, түүнчлэн улсын бүртгэлд бүртгэх, гэрчилгээ олгох, бүртгэлээс хасах, түр аэродром ашиглах журмыг Иргэний нисэхийн багц дүрмээр зохицуулна.
22	32.3.Нисэхийн мэдээллийн эмхэтгэлд нийтэд үйлчлэхээр зарласан аэродром нь нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах бодит шаардлагаас бусад үед агаарын хөлөгт үйлчилгээ үзүүлэхээс татгалзахыг хориглоно.	ИНД139 Аэродромын үйл ажиллагаа, гэрчилгээжүүлэлт
23	32.4.Аэродромын үйл ажиллагаа эрхлэгч нь Конвенцын Хавсралтын стандартын суурь түвшинд нийцсэн, үйл ажиллагаандаа тохирсон төхөөрөмжөөр тухайн аэродромыг тоноглох үүрэгтэй.	19.1.Аэродром байгуулах, ашиглах, үйл ажиллагааг нь зогсоох, түүнчлэн улсын бүртгэлд бүртгэх, гэрчилгээ олгох, бүртгэлээс хасах, түр аэродром ашиглах журмыг Иргэний нисэхийн багц дүрмээр зохицуулна. ИНД139
24	33.3.Аэродромын гэрчилгээ эзэмшигч нь нисэх буудлыг хөгжүүлэх төлөвлөгөөг тухайн хот, аймаг, сумын нутгийн захиргааны байгууллагатай зөвшилцөн төлөвлөнө.	20.1.Нислэгийн аюулгүй ажиллагааг хангах шаардлагын үүднээс иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага харьяалах сум, дүүргийн Засаг даргатай хамтарч аэродром орчмын аюулгүйн бүсийг тогтооно
25	35.1.Аэродромын үйл ажиллагаа эрхлэгч нь аэродром, түүний орчимд агаарын хөлөг хөөрөх, буух, явгалах үед агаарын хөлгийн чиг баримжаа тогтооход зориулсан аэродромын тэмдэг, тэмдэгт, тэмдэглэгээ, гэрэл дохиоллыг аэродромын техник, технологийн баримт бичигт зааснаар байрлуулж, ашиглана.	21.1.Агаарын хөлөг хөөрөх, буух, явгалах үед агаарын хөлгийн баг чиг баримжаагаа тогтооход зориулсан аюулгүй байдлын дохио, тэмдгийг Иргэний нисэхийн багц дүрэмд заасны дагуу аэродром, түүний орчинд байрлуулна
26	35.2.Аэродромын аюулгүйн бүсэд барилга байгууламж өмчлөгч, эсхүл эзэмшигч агаарын хөлгийн нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор уг барилга байгууламж дээр аюулгүй байдлыг хангах саадын дохио, тэмдэглэгээг аэродромын техник,	22.1.Барилга байгууламж өмчлөгч буюу эзэмшигч нь агаарын хөлгийн нислэгийн аюулгүй ажиллагааг хангах зорилгоор уг барилга байгууламж дээр аюулгүй байдлын дохио, тэмдгийг Иргэний нисэхийн багц дүрэмд заасны дагуу байрлуулна.

	<i>технологийн баримт бичигт заасны дагуу байрлуулна.</i>	
27	<i>35.3.Аэродромын аюулгүйн бүсэд агаарын хөлгийн чиг баримжаа тогтооход зориулсан аюулгүй байдлын дохио, тэмдэглэгээтэй ижил төстэй зүйл байрлуулахыг хориглоно.</i>	21.2.Аэродром орчмын дэвсгэр газарт энэ хуулийн 21.1-д заасан дохио, тэмдэгтэй ижил төстэй зүйл байрлуулахыг хориглоно
28	<i>42.1.Агаарын хөлөг эзэмшигч, иргэний нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч, агаарын хөлгийн дарга, нисгэх багийн гишүүд, аэродром болон агаарын навигацгийн үйлчилгээний байгууллагын ажилтан агаарын хөлгийн осол, зөрчлийн талаарх анхан шатны мэдээллийг нэн даруй, боломжит хэлбэрээр өгөх, дэлгэрэнгүй мэдээллийг холбогдох дүрэмд заасан хугацаанд өгөх үүрэгтэй.</i>	42.5.Нислэг-техникийн осол, зөрчил Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр гарсан тохиолдолд иргэд, нутгийн захиргааны болон цагдаагийн байгууллага, зэвсэгт хүчний салбар ангиуд энэ хуулийн 29 дүгээр зүйлийн заалтуудыг биелүүлэхээс гадна нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах байгууллагад үйл ажиллагаагаа явуулахад нь шаардагдах туслалцааг цаг тухайд нь үзүүлэх үүрэгтэй.
29	<i>42.3.Осол, зөрчилд өртсөн агаарын хөлөгтэй холбоотой эд мөрийн баримтыг агаарын хөлөг эзэмшигч болон холбогдох бусад этгээд шинжлэн шалгах ажиллагааг гүйцэтгэж дуусах хүртэл хадгалж, хамгаална.</i>	29.2.Нутгийн захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээ сэлтийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдээлэх, хүмүүсийн амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.
30	<i>42.4.Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр агаарын хөлгийн осол, зөрчил гарсан үед иргэн, нутгийн захиргааны байгууллага, онцгой байдлын газар, цагдаа болон зэвсэгт хүчний анги салбар агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах байгууллагад үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардагдах туслалцааг цаг тухайд нь үзүүлэх үүрэгтэй.</i>	42.5.Нислэг-техникийн осол, зөрчил Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр гарсан тохиолдолд иргэд, нутгийн захиргааны болон цагдаагийн байгууллага, зэвсэгт хүчний салбар ангиуд энэ хуулийн 29 дүгээр зүйлийн заалтуудыг биелүүлэхээс гадна нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах байгууллагад үйл ажиллагаагаа явуулахад нь шаардагдах туслалцааг цаг тухайд нь үзүүлэх үүрэгтэй.

Дээрх хүснэгтэд харуулсны дагуу хуулийн төслийн эдгээр заалтууд нь хуулийн этгээдэд зардал үүсгэсэн байх хэдий ч энэ нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Иргэний нисэхийн тухай хууль, Иргэний нисэхийн дүрмээр нэгэнт зохицуулагдсан харилцаа болох нь харагдаж байна.

Хуулийн төслийн аливаа зардлыг зөвхөн шинээр зохицуулсан, нэмэлт үүрэг хүлээлгэсэн, өргөжүүлсэн хүрээнд тооцдог болно.

Өөрөөр хэлбэл үзэл баримтлалд тусгасан дээрх хэрэгцээ, шаардлагыг хуулийн төсөлд шинээр болон нарийвчилсан байдлаар тусгаагүй, холбогдох үйл ажиллагааг Иргэний нисэхийн тухай хууль болон Иргэний нисэхийн дүрмээр зохицуулахаар заасан байх тул хуулийн этгээдэд үүсэх мөнгөн зардал буй болгосон зохицуулалт байхгүй байна. Иймд тусгайлан зардал тооцох хэрэгцээ шаардлагагүй байна.

ДӨРӨВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ДАГУУ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

4.1.Хүний нөөцийн хэрэгцээг тооцох

Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ чиг үүрэг нэмэгдүүлсэн, үүнтэй холбогдуулан тодорхой мөнгөн зардал бий болохоор тусгагдсан байх тул төрд үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын дөрөвдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараах үе шаттайгаар тооцоолно. Үүнд:

- 4.1. төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил үйлчилгээг тодорхойлох;
- 4.2. уг чиг үүргийг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох;
- 4.3. гарах зардлыг тооцох;
- 4.4. зардлыг нэгтгэн тооцох;
- 4.5. хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах.

Энэ шатанд төрийн байгууллагын ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд зарцуулах хугацаа болон жилд гүйцэтгэх тоо буюу тохиолдлын тоо, түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нийт ажлын цаг гэсэн 3 үзүүлэлтийг гаргана.

Өөрөөр хэлбэл төрийн байгууллагад шинээр үүсэх хүний нөөцийн хэрэгцээг энэ хэсэгт тодорхойлох зорилготой. Ийнхүү хүний нөөцийн хэрэгцээг тооцож гаргахдаа хуулийн төсөлд тодорхой чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулах хугацаа, ажлын хөлс, тохиолдлын тоо зэргээс хамааруулж гаргадаг.

Хуулийн төсөл дэх төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг /ажил үйлчилгээ/, түүний агуулгыг тодорхойлбол:

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд "...иргэний нисэхийн хяналт, зохицуулалтын болон үйлчилгээний чиг үүргийг тусгаарлах зорилгоор Иргэний нисэхийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагыг /Цаашид Төрийн захиргааны байгууллага гэх/ тохируулагч агентлаг болгох, Засгийн газрын агентлагийн үзүүлж байсан агаарын навигацийн үйлчилгээ, аэродромын үйлчилгээ болон нисэх буудал, нисэхийн аюулгүй хамгаалалтын үйлчилгээг бие даасан аж ахуйн нэгж хуулийн этгээд хэрэгжүүлэх зохицуулалт бүрдүүлэх;"-ээр тусгажээ.

Дээрх хэрэгцээ, шаардлагыг хуулийн төслийн дараах заалтуудаар тухайн төрийн байгууллагуудад шинээр үүрэг болгосон болон ажил үүргийн оролцоог ялгасан байна. Үүнд:

Д/д	Хуулийн төслийн заалт	Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын зохицуулалт
1	8.1.5.	Иргэний нисэхийн эдийн засгийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих.
2	9.1.	Иргэний нисэхийн асуудал <u>хариуцсан</u> төрийн захиргааны байгууллага нь иргэний нисэхийн <u>аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтын хяналт зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх үүрэг</u> бүхий Засгийн газрын тохируулагч агентлаг мөн.
3	29.1.	Монгол Улсын агаарын зайд агаарын навигацийн үйлчилгээг иргэний нисэхийн <u>дүрмээр</u> гэрчилгээжсэн төрийн өмчит <u>хуулийн этгээд</u> үзүүлнэ.
4	33.2.	Нисэх буудал нь олон улсын болон орон нутгийн нислэгт аэродром, нисэхийн хангамж, газрын үйлчилгээ болон бусад нисэхийн ба нисэхийн бус үйлчилгээ үзүүлж болно.
5	36.2.	Нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг иргэний нисэхийн дүрмээр гэрчилгээжсэн төрийн өмчит хуулийн этгээд гүйцэтгэнэ.
6	41.1.	Олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор байцаагчийн цалингийн хэмжээг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын цалингаас багагүйгээр тогтооно.
7	44.2.	Агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах байгууллага иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүтцэд байна.

Хуулийн төсөлд тусгасан эдгээр байгууллагуудын тухайд шинээр байгуулагдан шинэ чиг үүрэг хэрэгжүүлэх эсэх, түүнийг хэрэгжүүлэхэд хүний нөөцийн хэрэгцээ нэмэгдэх болон үүнтэй холбогдон зардал гарах эсэхийг нягтлан судлахад хүчин төгөлдөр мөрдөж буй Иргэний нисэхийн тухай хуульд заасан Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ыг Засгийн газрын тохируулагч агентлаг болгохоор, Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын бүтцэд хамаарч үйл ажиллагаагаа явуулдаг агаарын навигацийн үйлчилгээг төрийн өмчит Агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллага буюу төрийн өмчит үйлдвэрийн газар болгон зохион байгуулахаар бүтэц, санхүүжилтийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр тусгасан.

Иргэний нисэхийн тухай хуульд заасан Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ыг Засгийн газрын тохируулагч агентлаг болгохоор тусгасан болохыг Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлд тусгасан чиг үүргийн заалтуудаас харж болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ыг иргэний нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтын хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий Засгийн газрын тохируулагч агентлаг мөн гэж тодорхойлон, түүний чиг үүрэгт зөвхөн аюулгүй ажиллагааны хяналт зохицуулалт хийх талаар тусгажээ.

Мөн Нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг иргэний нисэхийн дүрмээр гэрчилгээжсэн төрийн өмчит хуулийн этгээд гүйцэтгэнэ гэж тусгасан нь Агаарын навигацийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагатай нэгдмэл санхүүжилттэй байх эсэх нь тодорхой бус байна. Өөрөөр хэлбэл Хуулийн төслийн “51.2.Иргэний нисэхийн хяналт, зохицуулалт, агаарын тээврийн эдийн засгийн зохицуулалт, агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах, төрийн өмчит аэродром, нисэх буудал, агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллагын үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсөв болон агаарын навигацийн хураамжийн орлогоос санхүүжүүлнэ.” гэсэн заалтад Нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээний байгууллага гэж дурдаагүй байна.

Хуулийн төслийн заалт	Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын зохицуулалт
9.1.	Иргэний нисэхийн асуудал <u>хариуцсан</u> төрийн захиргааны байгууллага нь иргэний нисэхийн <u>аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтын хяналт зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх</u> үүрэг бүхий Засгийн газрын тохируулагч агентлаг мөн.

Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын одоогийн санхүүжилтийн байдал нь улсын төсвийн болон Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын үйлдвэрлэлийн алба /ИНҮТ/-ны төсвөөс хосолмол байдлаар санхүүждэг. Улсын төсвөөс олгодог санхүүжилт бүрэн дүүрэн санхүүжүүлж хүрэлцдэггүй бөгөөд бүтцийн өөрчлөлтөөс шалтгаалж зардлын зөрүү улсын төсөвт нэмэгдэж болзошгүй.

Аргачлалын дагуу Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын хүний нөөцийн зардлын тооцоог хийж үзвэл:

Тооцоолол 1.			мянган.төгрөг
Д/д	Үзүүлэлт	Сарын зардал	Жилийн зардал
	Хүний нөөцийн хэрэгцээ /НААХЗА/ /40/, Бусад /42/		
1	Цалингийн зардал /НААХЗА/ /40/	138,280.00	1,659,360.00
2	Цалингийн зардал /бусад дэмжих үйлчилгээ/ /42/	145,194.00	1,742,328.00
3	Хүний нөөцийн зардал /Цалин хөлс, сургалт дадлага, хөдөлмөр хамгаалал, даатгалын зардал/	86,135.3	1,033,623.0

4	Материаллаг зардал /Эд хөрөнгийн элэгдэл хоргодол, ашиглалт, бичиг хэрэг техник тоног төхөөрөмж, урсгал болон хөрөнгө оруулалтын зардал/	34,402.9	412,835.0
5	Бусад зардал /бусад төлбөр хураамж, аудит баталгаажуулалтын зардал/	58,826.8	705,921.0
	НИЙТ ДУНДАЖ ЗАРДАЛ	404,012.2	5,554,067.0

/2023 оны төсвийн төсөлд тусгагдсан тоон мэдээллийг ашиглав./

/Нэг ажилтны дундаж цалин хөлсийг ИНЕГ-ын дундаж цалингаар тооцсон болно.

Дундаж цалин – 3,457,000.0/

Өөрөөр хэлбэл хуулийн төсөлд тусгасан дээрх байгууллагуудын чиг үүргийг /хүний нөөц, санхүүжилтийн хамт/ практикт Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/ нь хэрэгжүүлж байх бөгөөд ийнхүү хуулийн төсөлд тусгасанчлан эдгээр байгууллагын тухайд бүтэц, зохион байгуулалтын өөрчлөлтийг хийх асуудал байх ба хүний нөөцийн орон тоо шинээр нэмэгдэхгүй, үүнтэй холбогдуулан зардал үүсэхээргүй зохион байгуулахаар төлөвлөсөн нь шинээр зардал үүсгэхээргүй байна.

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын урсгал зардлын зарим хэсгийг улсын төсвөөс санхүүжүүлдэг бөгөөд энэ нь сүүлийн 10 жилд 3.0 тэрбум төгрөгийг тогтмол байдлаар баталсаар ирсэн бөгөөд цаашид улсын төсвөөс бүрэн санхүүжүүлэх бол нийт дундаж зардал болох 5.6 тэрбум төгрөгөөс улсын төсвийн санхүүжилтийн 3 тэрбум төгрөгийг хасаж 2.6 тэрбум төгрөг нэмэлтээр улсын төсвөөс санхүүжүүлэх шаардлага гарна гэж тооцлоо. Өөрөөр хэлбэл улсын төсвөөс 3 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлдэг байсан бол нийт 5.6 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр байна.

Үүнд хуулийн төслийн “41.1. Олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор байцаагчийн цалингийн хэмжээг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын цалингаас багагүйгээр тогтооно.” гэсэн заалтыг нэмэлтээр тооцоогүй болно.

Хуулийн төслийн заалт	Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын зохицуулалт
8.1.5.	Иргэний нисэхийн эдийн засгийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих.
44.2.	Агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах байгууллага иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүтцэд байна.

Харин хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.5; 44 дүгээр зүйлийн 44.2-д заасан агаарын хөлгийн осол, инцидентийг шинжлэн шалгах, эдийн засгийн зохицуулалттай холбоотой зарим чиг үүрэг Иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага /Цаашид Төрийн захиргааны төв байгууллага гэх/-ын бүрэн эрхэд шилжиж байгаатай холбогдуулан Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын орон тооноос 12 орон тоог Төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлэх, мөн 12 орон тоог хуулийн төслийн 42 дугаар зүйлд заасан Агаарын хөлгийн шинжлэн шалгах алба буюу одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж буй Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1-д заасан “Нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах алба”-ыг Төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлэхээр тусгасан байна.

Иймд эдгээр 24 орон тооны хүний нөөцийн зардал нь Төрийн захиргааны төв байгууллагад нэмэгдэхээр байгаа тул дараах байдлаар тооцооллоо.

Тухайн шилжиж очих 24 ажилтны цалингийн түвшинг тодорхойлох боломжгүй тул дундаж цалин хөлсөөр тооцож, Төрийн захиргааны төв байгууллагын төсөвт

нэмэгдэх ачааллыг тооцов. Нислэг техникийн осол зөрчлийг шинжлэн шалгах алба (Агаарын хөлгийг шинжлэн шалгах)-ны цалин хөлсний сүлжлийг Зам тээврийн хөгжлийн сайд баталсны дагуу мөрдөж ажилладаг. Эдийн засгийн зохицуулалтын нэгж нь Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын даргын баталсан цалин хөлсний сүлжээгээр цалинжиж байна.

Тооцоолол 2.

ЗТХС-ын 2020 оны Б/10 тушаал, болон ИНЕГ-ын даргын А/145 дугаар тушаалаар баталсан цалин /төгрөг/		Орон тоо		Цалингийн хэмжээ /төгрөг/
3,457,000.0	x	12	=	41,484,000.0
3,457,000.0	x	12	=	41,484,000.0

*Цалин хөлсийг ИНЕГ-ын дундаж цалингаар тооцсон болно.

41,484.0 *12= 497,808.0 мянган төгрөг

41,484.0*12=497,808.0 мянган төгрөг

Ийнхүү Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-аас Төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжих нийт 24 албан хаагчийн цалингийн зөрүүг 12 сар буюу 1 жилээр тооцвол **995,616.0** мянган төгрөгийн зардал Төрийн захиргааны төв байгууллагын урсгал зардалд нэмэгдэж тооцогдохоор байна.

Харин Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-аас бүтэц, зохион байгуулалтын өөрчлөлтөөр агаарын хөлгийн шинжлэн шалгах албанд шилжүүлэх хүний нөөцийн зардалд тодорхой өөрчлөлт орохгүй, батлагдсан төсөвтөө багтаан дотоод зохион байгуулалтаар шийдвэрлэх боломжтой байна.

Хуулийн төслийн заалт	Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын зохицуулалт
41.1.	Олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор байцаагчийн цалингийн хэмжээг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын цалингаас багагүйгээр тогтооно.

Хуулийн төслийн 41 дүгээр зүйлийн 41.1-т Олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор байцаагчийн цалингийн хэмжээг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын цалингаас багагүйгээр тогтооно гэж заасан тул байцаагчийн цалингийн зардлын өсөлтөөс үүсэх нэмэгдлийн тооцооллоо.

Мөн Нисэхийн аюулгүй ажиллагааны байцаагч өнөөгийн байдлаар дутагдалтай байгаа бөгөөд Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-Засгийн газрын тохируулагч агентлаг болсноор байцаагчийн тоог нэмэгдүүлэх шаардлага үүсэхээр байна.

Тооцоолол 3.

Цалин		Орон тоо		Цалингийн хэмжээ сараар /төгрөг/
6,900,000.0 /Нэмэгдүүлсэн дундаж цалин*/	x	60	=	414,000,000.00
3,457,000.0=3,500,000.0 /Одоо авч буй дундаж цалин/	x	40	=	138,280,000.00
6,900,000.00 Нэмж орон тооцсон зөрүү	x	20	=	138,000,000.00
3,443,000.0 /Нэмэгдсэн зөрүү/	x	40	=	206,580,000.00
Нийт зөрүү				344,580,000.00

*Нэмэгдүүлсэн дундаж цалинг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын цалингийн дундажаар тооцов.

344,580.0*12=4,134,960.0 мянган төгрөг

Хуулийн төслийн заалт	Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын зохицуулалт
29.1.	Монгол Улсын агаарын зайд агаарын навигацийн үйлчилгээг иргэний нисэхийн дүрмээр гэрчилгээжсэн төрийн өмчит <u>хуулийн этгээд</u> үзүүлнэ.
33.2.	Нисэх буудал нь олон улсын болон орон нутгийн нислэгт аэродром, нисэхийн хангамж, газрын үйлчилгээ болон бусад нисэхийн ба нисэхийн бус үйлчилгээ үзүүлж болно.
36.2.	Нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг иргэний нисэхийн дүрмээр гэрчилгээжсэн төрийн өмчит хуулийн этгээд гүйцэтгэнэ.

Дээрх хүснэгтэд харуулсны дагуу хуулийн төслийн эдгээр заалтуудад тусгасан төрийн үйлчилгээний байгууллагын үүрэг чиглэлд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Иргэний нисэхийн тухай хууль, Иргэний нисэхийн дүрмээр зохицуулагдсан харилцаа нь хэвээр тусгагдсан байна.

Хуулийн төслийн аливаа зардлыг зөвхөн шинээр зохицуулсан, нэмэлт үүрэг хүлээлгэсэн, өргөжүүлсэн хүрээнд тооцдог болно. Одоогийн Иргэний нисэхийн үндэсний төвийн жилийн зардал нь /2023 оны төсвийн төслөөр тооцов/ **167 тэрбум** төгрөг байна.

Өөрөөр хэлбэл үзэл баримтлалд тусгасан дээрх хэрэгцээ, шаардлагыг хуулийн төсөлд шинээр болон нарийвчилсан байдлаар тусгаагүй тул төрийн үйлчилгээний байгууллагад шинээр үүсэх мөнгөн зардал буй болгосон зохицуулалт байхгүй байна. Иймд тусгайлан зардал тооцох хэрэгцээ шаардлагагүй байна.

Төрийн байгууллагаас гарах нийт зардлын тооцоо:

Нийт Төрийн захиргааны төв байгууллагад нэмэгдэх зардлын тооцоо:

995.6 сая төгрөг

Нийт Төрийн захиргааны байгууллагын нэмэгдэх зардлын тооцоо:

4,135.60 сая төгрөг

ТАВ. ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Хуулийн төсөлд шинээр тусгасан болон бүтэц зохион байгуулалттай холбогдуулан хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад үүсэх зардлыг тооцож гаргалаа.

- Хуулийн төсөлд иргэн болон хуулийн этгээдэд үүсэх цаг хугацааны ачаалал болон мөнгөн зардал буй болгосон зохицуулалт байхгүй байна.

- Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагуудын чиг үүрэг шилжиж байгаа мөн бүтэц зохион байгуулалтын өөрчлөлттэй холбогдуулан Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-аас Төрийн захиргааны төв байгууллага руу 12, Агаарын хөлгийн шинжлэн шалгах алба буюу одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж буй Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1-д заасан “Нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах алба” руу 12 ажилтан шилжүүлэхээр төлөвлөсөнтэй холбогдуулан нэг жилд **995.6 сая** төгрөгийн зардал шилжиж тооцогдохоор байна.

- Хуулийн төсөлд Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ыг Засгийн газрын тохируулагч агентлаг болгох, Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын бүтцэд хамаарч үйл ажиллагаагаа явуулдаг агаарын навигацийн үйлчилгээг төрийн өмчит агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллага буюу төрийн өмчит үйлдвэрийн газар болгохоор тусгасан нь бүтэц, зохион байгуулалт, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн хувьд

өөрчилж байгаа асуудал байх тул эдгээр зохицуулалттай холбоотой зардал шинээр үүсэхээргүй байна. Иргэний нисэхийн үндэсний төвийн жилийн зардал нь /2023 оны төсвийн төслөөр тооцов/ 167 тэрбум төгрөг байна.

- Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын урсгал зардлын зарим хэсгийг улсын төсвөөс санхүүжүүлдэг бөгөөд сүүлийн 10 жилд 3.0 тэрбум төгрөгөөр баталсаар ирсэн. Цаашид улсын төсвөөс бүрэн санхүүжүүлэх тохиолдолд нийт 5.6 тэрбум төгрөг буюу улсын төсвөөс нэмэж 2.6 тэрбум төгрөг санхүүжүүлэх шаардлага үүсэхээр байна. Өөрөөр хэлбэл улсын төсвөөс 3 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлдэг байсан бол нийт 5.6 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр байна.

Мөн хуулийн төслийн “41.1.Олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах зорилгоор байцаагчийн цалингийн хэмжээг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын цалингаас багагүйгээр тогтооно.” гэсэн заалтыг нэмэлтээр тооцох тохиолдолд Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ын хүний нөөцөд шинээр 20 байцаагчийг нэмсэн ба байцаагчийн цалинг иргэний нисэхийн салбарын адилтгах албан тушаалын дундаж цалингаар нэмэгдүүлэн тооцож үзэхэд 4.1 тэрбум төгрөг нэмэгдэх тооцоолол гарлаа. Тус нэмэгдүүлсэн орон тоо, цалингийн зардлыг нэмж тооцсоноор Төрийн захиргааны байгууллага /ИНЕГ/-ийн нийт жилийн зардал нь 9.7 тэрбум төгрөг болохоор урьдчилсан тооцооллыг гаргалаа.

-----oOo-----